วารสาร Mahidol R2R e-Journal ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2569
Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

การศึกษาความจำเป็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนวทางพัฒนาเนื้อหาและกระบวนการอบรมหลักสูตร SROI มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานบริการวิชาการ

A Study of Needs, Problems, Challenges, and Proposed Development Guidelines for the SROI Training Curriculum at Thammasat University to Enhance Academic Service Efficiency

ศรีสุข มงกุฎวิสุทธิ์*
Srisuk Mongkutvisut*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความจำเป็น ปัญหาและอุปสรรคด้านเนื้อหาและกระบวนการจัดการอบรม และเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตร SROI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานบริการวิชาการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์จากผู้ผ่านการอบรมหลักสูตร SROI จำนวน 105 ตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่าผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นบุคลากรจากสถาบันการศึกษา (ร้อยละ 69.52) มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 62.86) โดยภาพรวมผู้เข้าอบรมมีพัฒนาการด้านความรู้เพิ่มขึ้นจาก 3.21 คะแนน เป็น 7.62 คะแนน และร้อยละ 89.53 เห็นว่าหลักสูตรมีความจำเป็นในระดับมากถึงมากที่สุด ปัญหาสำคัญที่พบคือความยากในการวัดผลลัพธ์ทางสังคม (ร้อยละ 49.52) การขาดข้อมูลที่จำเป็น (ร้อยละ 45.71) และความซับซ้อนของเนื้อหา (ร้อยละ 44.76) สำหรับแนวทางการพัฒนา ผู้เข้าอบรมต้องการให้เพิ่มเวลาฝึกปฏิบัติ เพิ่มกรณีศึกษาที่หลากหลาย และเพิ่มการติดตามผลหลังการอบรม โดยกลุ่มนักวิชาการให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (ร้อยละ 92.38) ในขณะที่กลุ่มเจ้าหน้าที่ CSR ต้องการกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมที่หลากหลาย (ร้อยละ 91.43) นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้สร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ พัฒนาคู่มือปฏิบัติการ และสนับสนุนการรับรองคุณวุฒิ เพื่อยกระดับมาตรฐานและประสิทธิภาพของหลักสูตร

คำสำคัญ: การศึกษาความจำเป็น; การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม; งานบริการวิชาการ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาเครื่องมือด้านการประเมินผลกระทบทางสังคม วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (SROI-TU), ปทุมธานี 12121
Research Centre for Social Return on Investment (SROI TU), Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University, Pathum Thani 12121
*Corresponding author: srisuk.m@psds.tu.ac.th

วารสาร Mahidol R2R e-Journal ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2569
Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

Abstract

This research aims to study the needs, problems, and obstacles regarding content and training management processes, and to propose guidelines for developing the SROI curriculum to enhance academic service efficiency. The study employed quantitative research methodology, collecting data through online questionnaires from a sample of 105 SROI course participants

The findings revealed that most participants were educational institution personnel (69.52%) with over 10 years of work experience (62.86%). Overall, participants' knowledge scores increased from 3.21 to 7.62, and 89.53% considered the program extremely necessary. Major challenges included difficulty in measuring social outcomes (49.52%), lack of required data (45.71%), and content complexity (44.76%). For development guidelines, participants requested increased practical training time, more diverse case studies, and enhanced post-training follow-up. Academic staff prioritized research practice and in-depth data analysis (92.38%), while CSR officers emphasized the need for diverse industry case studies (91.43%). Additional recommendations included establishing expert networks, developing practical manuals, and supporting professional certification to enhance program standards and efficiency.

Keywords: Needs Assessment, Training Program Development, Academic Services

หลักการและเหตุผล

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) เป็นเครื่องมือสำคัญในการแปลงผลลัพธ์ทางสังคมให้อยู่ในรูปมูลค่าทางการเงิน (Nicholls et al., 2012) ในการวิเคราะห์ SROI สามารถสร้างความชอบธรรมให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนหรือผู้ให้ทุนสนับสนุน และสามารถช่วยในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Maier et al., 2015) ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่องค์กรต่าง ๆ ให้ความสำคัญในการวัดและสื่อสารผลกระทบทางสังคมมากขึ้น

ในประเทศไทย การพัฒนาศักยภาพด้าน SROI ดำเนินการโดยหลายภาคส่วน ทั้งภาคเอกชนเช่น Social Value Thailand ซึ่งเป็นเครือข่ายของ Social Value International และสถาบันการศึกษาที่มีศูนย์วิจัยและพัฒนาเครื่องมือ SROI มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่จัดทำหลักสูตรอบรมที่มีฐานงานวิจัยรองรับ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ SROI ในการประเมินหลักสูตรอบรมของเศรษฐภูมิ บัวทอง (2565) ที่พบผลการประเมินย้อนหลัง (Ex-Post) 0.98 และผลการคาดการณ์ล่วงหน้า (Ex-Ante) 4.02 แสดงศักยภาพในการสร้างคุณค่าทางสังคมอย่างยั่งยืน

การพัฒนาหลักสูตร SROI ต้องพิจารณาความแตกต่างของกลุ่มผู้เรียน แม้จะมีความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ (Maier et al., 2015) แต่ยังมีความท้าทายด้านเนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผล (Arvidson et al., 2013) โดยกลุ่มนักวิชาการต้องการความเข้าใจเชิงทฤษฎี กลุ่มเจ้าหน้าที่ CSR เน้นการประยุกต์ใช้จริง และกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องการทักษะการประเมินโครงการ

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป่วย อึ้งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดอบรมหลักสูตร SROI ตั้งแต่ปี 2564 มีผู้ผ่านการอบรม 392 คน สะท้อนความต้องการหลักสูตรนี้ในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ความจำเป็น (Guskey, 2000) ศึกษาปัญหาการนำความรู้ไปใช้ (Baldwin et al., 2017) และครอบคลุมการวางแผน การออกแบบ การดำเนินการ และการประเมินผล (Blanchard & Thacker, 2018) งานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์ความจำเป็น ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาหลักสูตร SROI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานบริการวิชาการและยกระดับมาตรฐานการประเมินผลกระทบทางสังคมในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้านการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม ที่สร้างองค์ความรู้ที่มี

Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

คุณค่าสูงตอบโจทย์สังคมไทยและสังคมโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กองแผนงาน, 2568)

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความจำเป็นของหลักสูตรอบรม SROI มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคด้านเนื้อหาและกระบวนการจัดการอบรมในหลักสูตร SROI
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาเนื้อหาและกระบวนการจัดอบรมหลักสูตร SROI ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพงานบริการวิชาการแก่สังคม

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัยครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การศึกษาความจำเป็นของหลักสูตร การศึกษาปัญหาและอุปสรรคด้านเนื้อหาและกระบวนการจัดการอบรม และการเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานบริการวิชาการแก่สังคม

ขอบเขตด้านประชากร ผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป่วย อึ้งภากรณ์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2564- 2567 (4 ปี) มีผู้เข้าอบรม จำนวน 392 คน กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม จำนวน 105 ตัวอย่าง

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงและตามความสะดวก โดยมีเกณฑ์คัดเข้า (1) ผ่านการอบรมหลักสูตร SROI (2) เป็นสมาชิกกลุ่มไลน์ (3) สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและใช้ Google Form ได้ และ (4) ยินดีให้ความร่วมมือโดยสมัครใจ เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ ได้รับการตอบกลับ 105 ชุด อัตราการตอบกลับ 26.79% อยู่ในระดับที่ยอมรับได้สำหรับการสำรวจออนไลน์ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่พบได้ในการวิจัยเชิงสำรวจ (Couper, 2000) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้รับยังเพียงพอสำหรับการสะท้อนแนวโน้มที่มีนัยสำคัญ เพื่อลด selection bias ผู้วิจัยได้ (1) ส่งแบบสอบถามในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึง และ (2) ส่งข้อความอีเมลเตือนความจำ 2 ครั้ง

เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป ด้านอายุผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน อายุงาน ประเภทหน่วยงาน และระยะเวลาหลังการอบรม (2) การประเมินความจำเป็นของหลักสูตร SROI วัดในมาตราส่วน Likert 5 ระดับ (1=จำเป็นน้อยที่สุด ถึง 5= จำเป็นมากที่สุด) (3) ปัญหาอุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ เป็นคำถาม Multiple Choice ให้เลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก พร้อมคำถามปลายเปิดเพื่อให้ระบุปัญหาเพิ่มเติม และ (4) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็นคำถามจัดลำดับความสำคัญ (Ranking) และคำถามระดับความเห็นด้วย (Likert 5 ระดับ) แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่า IOC เฉลี่ย 4.29 (เกณฑ์ ≥ 0.5) และทดสอบความเชื่อมั่นกับกลุ่มทดลอง 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.88 (เกณฑ์ ≥ 0.7)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ส่วนข้อมูลจากคำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยจำแนกหมวดหมู่ จัดกลุ่ม และสรุปประเด็นสำคัญ ข้อจำกัดการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ไม่ได้ทดสอบความแตกต่างทางสถิติ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ได้ดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาและการนำข้อมูลไปใช้ พร้อมขอความยินยอมในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยมีระบบรักษาความลับและนำเสนอข้อมูลในภาพรวมไม่ให้กระทบต่อผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา

การศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ผ่านการอบรมและวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 105 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นบุคลากรจากสถาบันการศึกษา (ร้อยละ 69.52) รองลงมาคือบุคลากรภาคเอกชนด้าน CSR (ร้อยละ 18.10) และบุคลากรภาครัฐ (ร้อยละ 8.57) โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 62.86) และผ่านการอบรมหลักสูตร SROI ระยะสั้น 2 วัน ภายใน 6 เดือน (ร้อยละ 35.24)

วารสาร Mahidol R2R e-Journal ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2569
Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

นอกนั้นคละตั้งแต่ 6 เดือน – 4 ปี จากข้อมูลทั่วไปสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของบุคลากรที่มีประสบการณ์สูงจากภาคการศึกษาในการนำเครื่องมือ SROI ไปใช้ประเมินผลลัพธ์ทางสังคมในเชิงวิชาการและวิจัย มากกว่าภาคเอกชน

เพื่อให้การนำเสนอผลการศึกษามีความชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจัดโครงสร้างการรายงานผลตามลำดับวัตถุประสงค์ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ (1) การศึกษาความจำเป็นของหลักสูตรอบรม SROI มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2) การศึกษาปัญหาและอุปสรรคด้านเนื้อหาและกระบวนการจัดการอบรมในหลักสูตร SROI และ (3) การเสนอแนวทางการพัฒนาเนื้อหาและกระบวนการจัดอบรมหลักสูตร

1. ความจำเป็นของหลักสูตรอบรม SROI มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความจำเป็นของหลักสูตร SROI ในการทำงานยุคปัจจุบันพบการยอมรับในระดับสูง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความจำเป็นของหลักสูตรอบรม SROI ในการทำงานยุคปัจจุบัน

ระดับความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
หลักสูตร SROI มีความจำเป็นมากที่สุด	49	46.67
หลักสูตร SROI มีความจำเป็นมาก	45	42.86
หลักสูตร SROI มีความจำเป็นปานกลาง	10	9.52
หลักสูตร SROI มีความจำเป็นน้อย	1	0.95
หลักสูตร SROI มีความจำเป็นน้อยที่สุด	0	0

ค่าเฉลี่ย = 4.35 SD = 0.69 ระดับความคิดเห็น = มาก

จากข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าหลักสูตรอบรม SROI มีความจำเป็นต่อการทำงานในยุคปัจจุบันระดับมากที่สุด (ร้อยละ 46.67) และระดับมาก (ร้อยละ 42.86) รวมกันคิดเป็นร้อยละ 89.53 มีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าจำเป็นในระดับปานกลางและน้อย โดยไม่มีผู้ใดเห็นว่าจำเป็นน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ที่ 4.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรอบรม SROI มีความจำเป็นในระดับมาก

ความเห็นเพิ่มเติม SROI เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินและสื่อสารคุณค่าทางสังคมนอกเหนือจากมิติเศรษฐกิจ สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาที่มุ่งเน้นความยั่งยืนและเป้าหมาย SDGs ช่วยในการตัดสินใจลงทุนและจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้องค์กรพัฒนาโครงการที่ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างความน่าเชื่อถือผ่านการรายงานผลกระทบทางสังคมที่เป็นรูปธรรม

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านเนื้อหาและกระบวนการจัดการอบรม

การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการนำความรู้ SROI ไปใช้งานจริงพบว่า ผู้เข้าอบรมประสบความท้าทายหลายด้าน โดยปัญหาหลักเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนเชิงวิชาการ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาอุปสรรคในการใช้เครื่องมือประเมิน SROI จากการอบรม

ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่	ร้อยละ
1. ความยากในการวัดผลลัพธ์ทางสังคม	52	49.52
2. การขาดข้อมูลที่จำเป็น	48	45.71
3. ความซับซ้อนของเนื้อหา	47	44.76
4. ข้อจำกัดด้านเวลา	38	36.19
5. ขาดเครื่องมือหรือซอฟต์แวร์ที่ใช้งานได้ง่าย	37	35.24
6. ขาดการสนับสนุนจากองค์กร	22	20.95
7. อื่นๆ	5	4.76

ค่าเฉลี่ยจำนวนปัญหาต่อคน = 2.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.45

Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้เข้าอบรมประสบปัญหาหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ความยากในการวัดผลลัพธ์ทางสังคม (ร้อยละ 49.52) การขาดข้อมูลที่จำเป็น (ร้อยละ 45.71) และความซับซ้อนของเนื้อหา (ร้อยละ 44.76) ปัญหารองลงมาคือข้อจำกัดด้านเวลา (ร้อยละ 36.19) ขาดเครื่องมือที่ใช้งานง่าย (ร้อยละ 35.24) และขาดการสนับสนุนจากองค์กร (ร้อยละ 20.95) โดยเฉลี่ยผู้เข้าอบรมประสบปัญหา 2.37 ประเด็นต่อคน (SD = 1.45) สะท้อนความท้าทายหลายด้านในการนำ SROI ไปประยุกต์ใช้รูปแบบปัญหา 3 อันดับแรกล้วนเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนเชิงวิชาการที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าอบรมประสบปัญหาเชิงเทคนิคในระดับคล้ายคลึงกัน ขณะที่ปัญหาด้านทรัพยากรและการสนับสนุนมีสัดส่วนต่ำกว่าอย่างชัดเจน บ่งชี้ว่าอุปสรรคหลักอยู่ที่ความรู้และทักษะมากกว่าปัจจัยภายนอก

สำหรับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD = 1.45) นี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้านในการนำความรู้ SROI ไปประยุกต์ใช้ โดยปัญหาหลักมักเกี่ยวข้องกับความท้าทายทางวิชาการและการขาดทรัพยากรสนับสนุนที่จำเป็น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การศึกษาประเด็นที่ควรปรับปรุงในหลักสูตร SROI

ด้านที่ควรปรับปรุง	ค่าเฉลี่ย	SD	การแปลผล
1. เพิ่มเวลาฝึกปฏิบัติ	2.84	1.52	สำคัญมากที่สุด
2. เพิ่มกรณีศึกษาที่หลากหลาย	3.12	1.43	สำคัญมาก
3. เพิ่มการติดตามผลหลังการอบรม	3.51	1.68	สำคัญปานกลาง
4. ปรับปรุงเอกสารประกอบการสอน	3.76	1.45	สำคัญปานกลาง
5. เพิ่มการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน	3.92	1.39	สำคัญน้อย
6. เพิ่มเนื้อหาเชิงทฤษฎี	3.95	1.61	สำคัญน้อยที่สุด

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยยิ่งน้อย แสดงถึงความสำคัญมาก (1 = สำคัญที่สุด, 6 = สำคัญน้อยที่สุด)

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้เข้าอบรมให้ความสำคัญกับการเพิ่มเวลาฝึกปฏิบัติมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.84, SD = 1.52) รองลงมาคือกรณีศึกษาที่หลากหลาย (3.12) และการติดตามผลหลังการอบรม (3.51) ขณะที่การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (3.92) และเนื้อหาเชิงทฤษฎี (3.95) ได้รับความสำคัญน้อยที่สุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงในประเด็นการติดตามผล (SD = 1.68) และเนื้อหาเชิงทฤษฎี (SD = 1.61) แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันตามประสบการณ์การทำงาน ขณะที่การฝึกปฏิบัติมีความเห็นพ้องกันสูงกว่า

จากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูง (1.5 ขึ้นไป) ในประเด็นการติดตามผลหลังการอบรม (SD = 1.68) และการเพิ่มเนื้อหาเชิงทฤษฎี (SD = 1.61) แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนตามประสบการณ์การทำงาน ขณะที่การเพิ่มเวลาฝึกปฏิบัติมีความเห็นพ้องกันสูง (SD = 1.52)

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากคำถามปลายเปิดสะท้อนประเด็นที่ควรปรับปรุง 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเนื้อหาและกรณีศึกษา ควรเพิ่มความหลากหลายของกรณีศึกษาและมาตรฐานการคำนวณ (2) ด้านระยะเวลาและการฝึกปฏิบัติ ควรขยายระยะเวลาจาก 2 วัน และเน้นการฝึกปฏิบัติจากกรณีจริง (3) ด้านเครื่องมือและเทคโนโลยี ต้องการซอฟต์แวร์สำเร็จรูปและการใช้ AI (4) ด้านการประยุกต์ใช้และการติดตามผล ยังขาดความเข้าใจในการนำไปใช้ และ (5) ด้านค่าใช้จ่ายและการสนับสนุน พบว่าค่าลงทะเบียนสูงและขาดการใช้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการพัฒนาเนื้อหาและกระบวนการจัดอบรม

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะตามกลุ่มเป้าหมายพบความแตกต่างที่น่าสนใจ โดยกลุ่มนักวิชาการให้ความสำคัญ ดังตารางที่ 4

Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

ตารางที่ 4 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรสำหรับกลุ่มนักวิชาการ

ข้อเสนอแนะ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	Mean	SD
เน้นการฝึกปฏิบัติการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก	92.38%	2.86%	4.76%	2.88	0.45
สอดแทรกกรณีศึกษาที่มีความซับซ้อนและท้าทาย	91.43%	4.76%	3.81%	2.88	0.43
เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนรายงานวิจัยการประเมิน SROI	85.71%	9.52%	4.77%	2.81	0.51
จัดให้มีการอภิปรายเชิงวิชาการเกี่ยวกับข้อดีและข้อจำกัดของ SROI	80.00%	12.38%	7.62%	2.72	0.60
เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดเบื้องหลัง SROI	66.67%	19.05%	14.28%	2.52	0.73

กลุ่มนักวิชาการให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกสูงสุด (M=2.88, SD=0.45) และกรณีศึกษาที่ซับซ้อนและท้าทาย (M=2.88, SD=0.43) โดยมีผู้เห็นด้วยมากกว่า 90% รองลงมา คือการเขียนรายงานวิจัยการประเมิน SROI (M=2.81, SD=0.51) และการอภิปรายเชิงวิชาการเกี่ยวกับข้อดีและข้อจำกัดของ SROI (M=2.72, SD=0.60) ขณะที่ทฤษฎีและแนวคิดเบื้องหลัง SROI ได้รับความสำคัญน้อยที่สุด (M=2.52, SD=0.73) มีผู้เห็นด้วยเพียง 66.67%

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ค่อนข้างต่ำ (0.43-0.73) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักวิชาการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในประเด็นการฝึกปฏิบัติการวิจัย (SD = 0.45) และกรณีศึกษาที่ซับซ้อน (SD = 0.43) สะท้อนความต้องการที่ชัดเจนในการเพิ่มมิติเชิงวิชาการ

ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มวิชาการ โดยเน้นความต้องการด้านการเรียนรู้จากกรณีศึกษาใน 2 ประเด็นหลัก คือ (1) ต้องการตัวอย่างที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นเพื่อความเข้าใจในมิติต่าง ๆ ของการประเมิน SROI และ (2) ต้องการการรวบรวมกรณีศึกษาจำนวนมากเพื่อพัฒนาเป็นมาตรฐานแนวทางการประเมิน

ตารางที่ 5 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรสำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่ CSR

ข้อเสนอแนะ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	Mean	SD
เพิ่มกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมที่หลากหลาย	91.43%	6.67%	1.90%	2.90	0.37
เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารผลลัพธ์ SROI กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	90.48%	6.67%	2.85%	2.88	0.41
ฝึกการใช้ SROI ในการวางแผนกลยุทธ์ CSR	89.52%	7.62%	2.86%	2.87	0.43
เน้นการประยุกต์ใช้ SROI ในบริบทขององค์กรธุรกิจ	88.57%	8.57%	2.86%	2.86	0.44
สอนการใช้ SROI ในการตัดสินใจเชิงธุรกิจและการจัดสรรงบประมาณ	87.62%	8.57%	3.81%	2.84	0.46

จากตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรสำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่ CSR และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะทั้ง 5 ประเด็นในระดับสูง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้

ประเด็นที่ได้รับความเห็นด้วยสูงสุดคือการเพิ่มกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมที่หลากหลาย (M=2.90, SD=0.37) โดยมีผู้เห็นด้วยร้อยละ 91.43 รองลงมาคือการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารผลลัพธ์ SROI กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (M=2.88, SD=0.41) และการฝึกการใช้ SROI ในการวางแผนกลยุทธ์ CSR (M=2.8, SD=0.43) โดยมีผู้เห็นด้วยประมาณร้อยละ 89-90

ส่วนประเด็นที่ได้รับความเห็นด้วยรองลงมาคือการเน้นการประยุกต์ใช้ SROI ในบริบทขององค์กรธุรกิจ (M=2.86, SD=0.44) และการสอนการใช้ SROI ในการตัดสินใจเชิงธุรกิจและการจัดสรรงบประมาณ (M=2.84, SD=0.46) โดยมีผู้เห็นด้วยประมาณร้อยละ 87-88

ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำ (0.37-0.46) แสดงความเป็นเอกภาพของความต้องการกลุ่ม CSR ในการประยุกต์ใช้จริง ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากคำถามปลายเปิดมี 3 ประเด็นหลัก

Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

ได้แก่ (1) การเพิ่มกิจกรรมฝึกปฏิบัติที่สอดคล้องกับเนื้อหาเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้จริง (2) การเพิ่มกรณีศึกษาที่ครอบคลุมทุกอุตสาหกรรม เช่น การเกษตร การผลิต และการบริการ เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทที่หลากหลาย และ (3) การจัดการเรียนการสอนเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มความลึกซึ้งและตอบสนองความต้องการของผู้เข้าอบรม

ตารางที่ 6 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร SROI

ข้อเสนอแนะ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	Mean	SD
สร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ	91.43%	5.71%	2.86%	2.89	0.42
เพิ่มการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ	89.52%	8.58%	1.90%	2.88	0.38
จัดทำคู่มือปฏิบัติการ	88.57%	7.62%	3.81%	2.85	0.45
จัดให้มีการติดตามผล	85.71%	11.43%	2.86%	2.83	0.44
จัดทำหลักสูตรออนไลน์	82.86%	8.57%	8.57%	2.74	0.60
สนับสนุนการรับรองคุณวุฒิ	81.90%	11.43%	6.67%	2.75	0.56

จากตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรสำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่ CSR และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะทั้ง 6 ประเด็นในระดับสูง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

ประเด็นที่ได้รับความเห็นด้วยสูงสุด คือ การสร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ (M=2.89, SD=0.42) โดยมีผู้เห็นด้วยร้อยละ 91.43 รองลงมาคือ การเพิ่มการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (M=2.88, SD=0.38) และการจัดทำคู่มือปฏิบัติการ (M=2.85, SD=0.45) โดยมีผู้เห็นด้วยประมาณร้อยละ 88-89

ส่วนประเด็นที่ได้รับความเห็นด้วยรองลงมา คือ การจัดให้มีการติดตามผล (M=2.83, SD=0.44) การจัดทำหลักสูตรออนไลน์ (M=2.74, SD=0.60) และการสนับสนุนการรับรองคุณวุฒิ (M=2.75, SD=0.56) โดยมีผู้เห็นด้วยประมาณร้อยละ 81-85

เมื่อพิจารณาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวม (0.38-0.60) พบว่าประเด็นที่มีความเห็นสอดคล้องสูงสุดคือการเพิ่มการฝึกปฏิบัติ (SD = 0.38) ขณะที่ประเด็นการจัดทำหลักสูตรออนไลน์มีความเห็นหลากหลายมากที่สุด (SD = 0.60) สะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าอบรมมีทัศนคติที่แตกต่างกันต่อรูปแบบการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี

นอกจากนี้ สัดส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยในทุกประเด็นมีน้อยมาก (ไม่เกินร้อยละ 9) แสดงให้เห็นว่าข้อเสนอแนะทั้งหมดได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากผู้ตอบแบบสอบถาม และมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรสำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่ CSR และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาหลักสูตร SROI แบ่งเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านเนื้อหาหลักสูตร ควรเพิ่มเทรนด์ใหม่ กรณีศึกษาที่หลากหลาย ข้อมูลหน้างานจริง และจัดแยกตามระดับความยาก (2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาบรรยากาศการอบรม เพิ่มการฝึกปฏิบัติ และจัดกิจกรรมต่อเนื่อง (3) ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาระบบรับรองคุณวุฒิ สร้างเครือข่าย และระบบที่ปรึกษา และ (4) ด้านการติดตามประเมินผล ควรพัฒนาระบบติดตาม สร้างช่องทางแลกเปลี่ยน และประเมินผลกระทบเพื่อการปรับปรุง

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ความจำเป็นของหลักสูตร SROI ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง (89.53% เห็นความจำเป็นระดับมากถึงมากที่สุด) (2) ปัญหาหลักที่เกี่ยวข้องกับความซับซ้อนของการประยุกต์ใช้จริง โดยเฉพาะการวัดผลลัพธ์ทางสังคม (49.52%) และการขาดข้อมูลสนับสนุน (45.71%) และ (3) แนวทางพัฒนาที่เน้นการเพิ่มการฝึกปฏิบัติและกรณีศึกษาเป็นหลัก ซึ่งมีความสอดคล้องกันระหว่างกลุ่มผู้เรียนทุกประเภท การอภิปรายผลการศึกษาจัดเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างผลการศึกษากับ

Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ดังนี้

ด้านความจำเป็นของหลักสูตร SROI ผลการศึกษาที่พบว่าผู้เข้าอบรมเห็นความจำเป็นของหลักสูตรในระดับมากถึงมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Maier et al. (2015) ที่ระบุว่า SROI เป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดผลกระทบทางสังคมและการตัดสินใจเชิงนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของเศรษฐภูมิ บัวทอง (2565) ที่พบว่า SROI มีความสำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมให้เกิดความคุ้มค่าและเหมาะสม

ด้านปัญหาและอุปสรรค มีปัญหาด้านการวัดผลลัพธ์และความซับซ้อนของเนื้อหาที่พบในการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Arvidson et al. (2013) ที่ระบุถึงความท้าทายในการแปลงผลลัพธ์เป็นมูลค่าทางการเงิน และสอดคล้องกับข้อสังเกตของภัทราพร ยาร์บะระ (2565) เกี่ยวกับข้อจำกัดของ SROI ในการสะท้อนผลลัพธ์ทางสังคม

ด้านแนวทางการพัฒนาหลักสูตร มีข้อเสนอให้เพิ่มการฝึกปฏิบัติและกรณีศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ Guskey (2000) ที่เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และสอดคล้องกับ Baldwin et al. (2017) ที่เสนอให้การฝึกอบรม มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ส่วนการสร้างเครือข่ายและการติดตามผลสอดคล้องกับแนวคิดของ Blanchard and Thacker (2018) เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการฝึกอบรมที่มีการวางแผน ออกแบบ ติดตามที่มีประสิทธิภาพและงานวิจัยของนิตยา จิตรคำ (2567) ที่เน้นความสำคัญของการติดตามและพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง

ความแตกต่างและความคล้ายกันระหว่างกลุ่ม การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่า แม้จะมีพื้นฐานและความต้องการที่แตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มมีความต้องการพื้นฐานคล้ายกันในการเพิ่มการฝึกปฏิบัติ โดยกลุ่มนักวิชาการเน้นการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (92.38% เห็นด้วย) ขณะที่กลุ่ม CSR เน้นการประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมหลากหลาย (91.43% เห็นด้วย) สิ่งนี้บ่งชี้ว่าการพัฒนาหลักสูตรควรมีแกนหลักร่วมกัน แต่มีการปรับเนื้อหาเฉพาะตามกลุ่มเป้าหมาย

ข้อจำกัดและการตีความผล การศึกษานี้มีข้อจำกัดในด้านอัตราการตอบกลับที่ค่อนข้างต่ำ (26.79%) ซึ่งอาจส่งผลต่อการสรุปภาพรวม และการไม่ได้ทำการทดสอบสถิติเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม ดังนั้นการตีความผลจึงควรใช้ความระมัดระวังและควรมีการศึกษาเสริมด้วยวิธีการเชิงคุณภาพในอนาคต

การสรุปผลและประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

การศึกษาความจำเป็น ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม SROI ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย โดยผลการศึกษาช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่ชัดเจน เช่น การจัดทำหลักสูตรหลายระดับ การพัฒนาระบบรับรองคุณวุฒิ และการจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้าน SROI นอกจากนี้ ยังได้ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การติดตามสนับสนุน และการประเมินผล ซึ่งสามารถนำไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงานได้จริง ประโยชน์ที่สำคัญของการศึกษานี้คือการได้แนวทางพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สามารถยกระดับคุณภาพงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย และสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว อีกทั้งผลการศึกษายังสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจพัฒนาหลักสูตรในลักษณะเดียวกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการพัฒนา จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตร SROI ในระยะสั้น วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป่วย อึ้งภากรณ์ ควรปรับปรุงหลักสูตร ปัจจุบันโดยขยายระยะเวลาจาก 2 วัน เป็น 3-5 วัน เพิ่มสัดส่วนการฝึกปฏิบัติตามที่ผู้เข้าอบรมต้องการมากที่สุด และจัดทำคลังกรณีศึกษาที่หลากหลายครอบคลุมทุกอุตสาหกรรม ควบคู่กับการพัฒนาเครื่องมือสนับสนุนเช่น คู่มือปฏิบัติการและซอฟต์แวร์ช่วยคำนวณที่ใช้งานง่าย รวมทั้งจัดระบบติดตามผลผ่านช่องทางให้คำปรึกษาออนไลน์และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับการพัฒนาระยะยาว มหาวิทยาลัยควรพัฒนาหลักสูตรหลายระดับเพื่อตอบสนองผู้เรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน โดยจัดทำหลักสูตรเบื้องต้น ระดับกลาง และขั้นสูง พร้อมทั้งสร้างระบบรับรอง

Received: February 12, 2025, Revised: November 29, 2025, Accepted: December 4, 2025
http://doi.org/10.14456/jmu.2026.41

คุณวุฒิตามที่ผู้เข้าอบรมร้อยละ 81.90 เห็นด้วย นอกจากนี้ ควรจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้าน SROI เพื่อเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และให้คำปรึกษาด้าน SROI ในประเทศไทย ซึ่งจะช่วยยกระดับมาตรฐานและสร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญตามที่ผู้เข้าอบรมเห็นว่าจำเป็นมากที่สุด (ร้อยละ 91.43)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อเนื่องในอนาคต เพื่อเสริมความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การวิจัยในอนาคตควรศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใช้ SROI เพื่อเข้าใจสาเหตุรากของปัญหาและปัจจัยความสำเร็จ รวมทั้งการวิเคราะห์เปรียบเทียบทางสถิติระหว่างกลุ่มเพื่อยืนยันแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และการศึกษาติดตามผลระยะยาวเพื่อประเมินประสิทธิผลของการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งจะช่วยให้หน่วยจัดอบรมเข้าใจความต้องการในการพัฒนาทักษะเพิ่มเติมและปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของตลาดแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงาน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2568, 1 ธันวาคม). *แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565-2570) (ฉบับทบทวน) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. เว็บไซต์กองแผนงาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://planning.tu.ac.th/ WebPlanning/

นิตยา จิตรคำ. (2567). การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 16*(1), 107-118.

ภัทราพร ยาร์บะระ. (2565, 19 สิงหาคม). *รู้ทัน SROI – ตัวเลขที่น่า "ถูกใจ" แต่อาจไม่ช่วยตัดสินใจเรื่องผลลัพธ์ทางสังคมอย่าง "ถูกต้อง"*. Salforest. https://salforest.com/blog/understand_sroi

เศรษฐภูมิ บัวทอง. (2565). การประเมินผลกระทบหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานวิจัย สวก. [รายงานวิจัย. สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.] https://sroi-puey.my.canva.site/

Arvidson, M., Lyon, F., McKay, S., & Moro, D. (2013). Valuing the social? The nature and controversies of measuring social return on investment (SROI). *Voluntary Sector Review, 4*(1), 3-18.

Baldwin, T. T., Ford, J. K., & Blume, B. D. (2017). The state of transfer of training research: Moving toward more consumer-centric inquiry. *Human Resource Development Quarterly, 28*(1), 17-28.

Blanchard, P. N., & Thacker, J. W. (2018). *Effective training: Systems, strategies, and practices* (6th ed.). SAGE Publications.

Couper, M. P. (2000). Web surveys: A review of issues and approaches. *Public Opinion Quarterly, 64*(4), 464–494.

Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. Corwin Press.

Maier, F., Schober, C., Simsa, R., & Millner, R. (2015). SROI as a method for evaluation research: Understanding merits and limitations. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, 26*(5), 1805-1830.

Nicholls, J., Lawlor, E., Neitzert, E., & Goodspeed, T. (2012). *A guide to social return on investment*. SROI Network.